

Nepovoljna gospodarska kretanja*

Stagnacija BDP-a u trećem tromjesečju 2012. godine

Bruto domaći proizvod je u trećem tromjesečju 2012. godine bio za 1,9 posto manji u odnosu na isto razdoblje 2011. godine. Negativna gospodarska kretanja u trećem tromjesečju potaknuo je pad gotovo svih sastavnica agregatne potražnje. Pozitivan je doprinos došao samo od rasta neto izvoza. Ipak, desezonirani podaci ukazuju na nastavak usporavanja nepovoljnih kretanja. Nakon što se u prvom tromjesečju 2012. godine BDP smanjio za 1,0 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, a u drugom za 0,3 posto, u trećem se tromjesečju povećao za 0,1 posto.

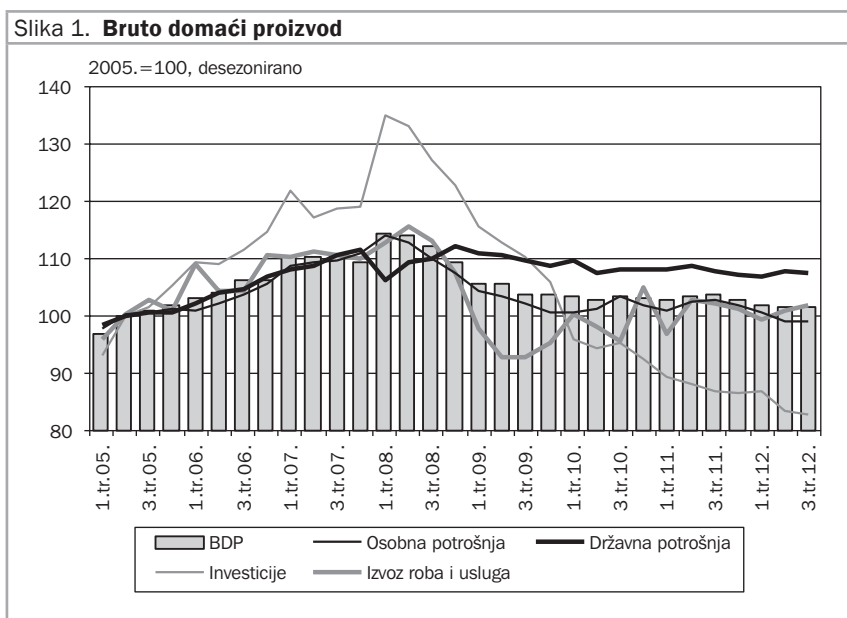
Osobna je potrošnja u trećem tromjesečju 2012. godine bila za 3,5 posto manja u odnosu na isto razdoblje 2011. godine. Desezonirani podaci također ukazuju na izostanak oporavka ove sastavnice agregatne potražnje. Osobna se potrošnja u prvom tromjesečju 2012. godine smanjila za 1,2 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u drugom za 1,5 posto, a u trećem za dodatnih 0,2 posto. Takva su kretanja osobne potrošnje uvjetovana ponajprije nastavkom negativnih trendova na tržištu rada, rastom troškova života i daljnjim slabljenjem potrošačkog optimizma stanovništva.

Državna je potrošnja u trećem tromjesečju 2012. godine zabilježila međugodišnji pad od 0,4 posto. Promotri li se desezonirani podaci, vidljivo je da je nakon kratkotrajnog oporavka državne potrošnje u drugom tromjesečju prošle godine, u trećem uslijedilo njezino ponovno smanjenje.

* Prilog su pripremili Tanja Broz, Goran Buturac, Ivana Rašić Bakarić, Sunčana Slijepčević (Ekonomski institut, Zagreb), Dinko Pavuna i Dragica Šmilaj (Ministarstvo financija Republike Hrvatske).

Nakon što se u prvom tromjesečju 2012. državna potrošnja smanjila za 0,3 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u drugom tromjesečju se povećala za 1,0 posto, da bi se u trećem tromjesečju ponovno smanjila za 0,5 posto.

Investicijska je aktivnost s međugodišnjim padom od 4,3 posto u trećem tromjesečju 2012. godine, dala najznačajniji negativan doprinos ukupnim gospodarskim kretanjima. Za usporedbu, u 2011. godini investicije su također zabilježile međugodišnji pad i to za 8,6 posto. Na nepovoljna kretanja ukazuju i desezonirani podaci. Tako je u prvom tromjesečju 2012. godine razina investicija bila veća za 0,3 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, da bi se u drugom smanjila za 4,1 posto, a u trećem za 0,4 posto. Spomenuta su kretanja najvećim dijelom određena negativnim trendovima u građevinarstvu.

Napomena: Desezonirano metodom X11ARIMA (Statistics Canada).
 Izvor za originalne podatke: Državni zavod za statistiku.

Realni se izvoz roba i usluga u trećem tromjesečju 2012. godine smanjio za 0,1 posto na međugodišnjoj razini, a uvoz za 3,3 posto. Međutim, desezonirani podaci ukazuju na povećanje izvoza i smanjenje uvoza u trećem tromjesečju 2012. godine. Nakon što se realni izvoz roba i usluga u prvom tromjesečju 2012. godine smanjio za 1,9 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u drugom se povećao za 1,7 posto, a u trećem za 1,0 posto. Istovremeno, uvoz roba i usluga u prvom se tromjesečju 2012. godine povećao za 4,3 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u drugom se tromjesečju smanjio za 4,1 posto, dok se u trećem tromjesečju smanjio za 0,5 posto.

Smanjenje industrijske proizvodnje u četvrtom tromjesečju 2012.

Ukupna je industrijska proizvodnja u 2012. godini smanjena za 5,5 posto. Analiza desezoniranih podataka na tromjesečnoj razini pokazuje da je nakon pada proizvodnje u prvom tromjesečju i stagnacije u drugom i trećem tromjesečju, u četvrtom tromjesečju zabilježen ponovni pad aktivnosti. Industrijska se proizvodnja u četvrtom tromjesečju 2012. smanjila za 1,2 posto u odnosu na prethodno tromjesečje i za 5,7 posto u odnosu na isto tromjesečje 2011. godine. Nepovoljna su kretanja industrijskog sektora najvećim dijelom uvjetovana trendovima u prerađivačkoj industriji koja je najvažnija sastavnica ukupne industrijske proizvodnje. U 2012. godini došlo je do smanjenja proizvodnje prerađivačkog sektora za 5,3 posto. Istovremeno je razina aktivnosti rudarstva i vađenja smanjena za 15,3 posto, a opskrbe električnom energijom, plinom i vodom za 1,9 posto. Nepovoljna kretanja u domaćoj industriji započela su sredinom 2008. godine pojavom globalne gospodarske krize. Blag oporavak inozemne potražnje u posljednje dvije godine nije osigurao oporavak domaće industrije. Uz slabu domaću potražnju i nagomilane strukturne probleme zapaža se nedostatak novih investicija u proizvodne pogone kojima bi se osigurao snažniji rast proizvodnje. O posljedicama recesije u industrijskom sektoru možda najbolje govori podatak da se broj zaposlenih u pravnim subjektima u razdoblju prosinac 2008. – studeni 2012. smanjio za čak 56.496 ili za

19,8 posto. Recesija se i dalje najviše osjeti u proizvodnji trajnih potrošnih dobara gdje je razina proizvodnje u četvrtom tromjesečju 2012. smanjena za 8,9 posto u odnosu na prethodno tromjesečje. Istovremeno se razina proizvodnje smanjila kod netrajnih proizvoda za široku potrošnju za 1,5 posto i kod kapitalnih proizvoda za 7,0 posto. Nasuprot tome, proizvodnja energije se povećala za 1,8 posto, a proizvodnja intermedijarnih proizvoda za 4,2 posto. Očekivani sporiji rast inozemne potražnje, uz slabu domaću potražnju, sugerira izostanak snažnijeg industrijskog rasta i u 2013. godini.

Pad maloprodaje tijekom jeseni

Realni se promet u trgovini na malo u prvih jedanaest mjeseci 2011. godine smanjio za 3,9 posto na međugodišnjoj razini. Rezultat je to neujednačenih kretanja tijekom godine. Kratkotrajan predah od nepovoljnih kretanja zabilježenih u prvoj polovici godine, donijela je relativno uspješna turistička sezona pri čemu je tijekom ljetnih mjeseci ostvaren blagi rast realnog prometa i oporavak aktivnosti. Očekivano, završetkom turističke sezone ponovno su započela negativna kretanja. Realni je promet u studenom bio za 1,0 posto manji nego u rujnu, dok je u usporedbi s listopadom bio na približno istoj razini. Nepovoljna kretanja na tržištu rada, obilježena rastom nezaposlenosti i padom realnih plaća te pesimizam potrošača i dalje su među vodećim preprekama oporavku trgovine na malo. Analiza kretanja po djelatnostima u prvih jedanaest mjeseci, pokazuje da je najveći doprinos ukupnim kretanjima dalo smanjenje prodaje trajnih potrošnih dobara. Pri tome je najveći pad aktivnosti zabilježen kod prodaje motornih vozila. Slijede tekstilni proizvodi, obuća, električni aparati i namještaj. Pesimistična očekivanja o daljnjem rastu nezaposlenosti i nepovoljnim ukupnim gospodarskim kretanjima ne idu u prilog rastu trgovine na malo.

Nastavak negativnih kretanja u građevinarstvu

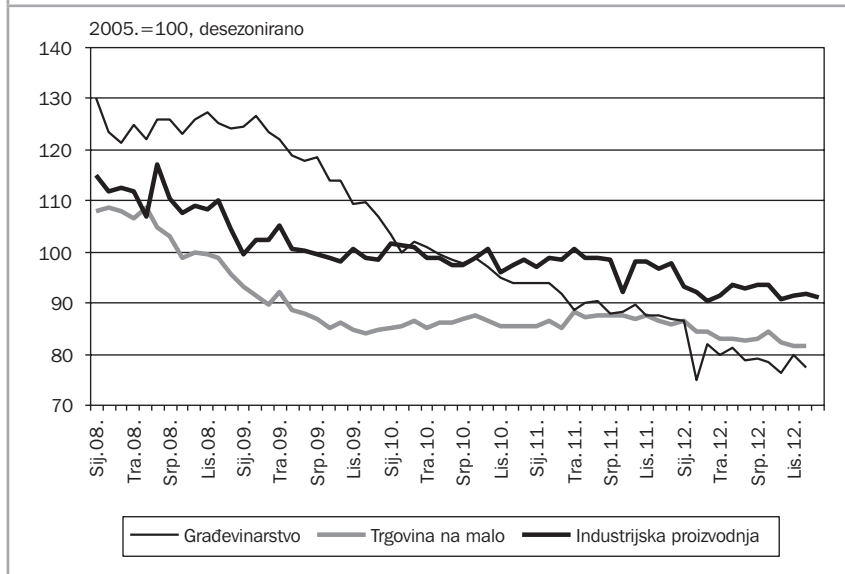
U građevinskom su sektoru nastavljena negativna kretanja. Obujam građevinskih radova u prvih jedanaest mjeseci 2012. godine smanjio se za

11,2 posto u odnosu na isto razdoblje 2011. Rast aktivnosti u listopadu prošle godine bio je tek privremenog karaktera, budući da su u studenom ponovno zabilježena negativna kretanja. Obujam građevinskih radova u studenom se smanjio za 3,3 posto u odnosu na listopad, dok se u odnosu na isti mjesec 2011. smanjio za 11,6 posto. Razina građevinskih aktivnosti kontinuirano se smanjuje još od sredine 2008. godine. Čitavo je razdoblje obilježeno slabljenjem potražnje za nekretninama, značajnim usporavanjem investicijske aktivnosti, te izostankom velikih državnih infrastrukturnih projekata. Da se nepovoljnim kretanjima u građevinarstvu još uvijek ne nazire kraj, potvrđuje i podatak o broju izdanih odobrenja za građenje. Tako se u razdoblju siječanj-studeni 2012. ukupan broj izdanih odobrenja za građenje smanjio za 12,7 posto u usporedbi s istim razdobljem 2011. Uz to, negativna očekivanja o ukupnim gospodarskim kretanjima u narednim mjesecima dodatno otežavaju oporavak građevinskog sektora.

Uspješna turistička godina

Suprotno ukupnim gospodarskim kretanjima, turistički je sektor u prvih jedanaest mjeseci 2012. godine zabilježio rast aktivnosti. U tom je razdoblju ostvareno 3,4 posto više dolazaka i 4,0 posto više noćenja u odnosu na isto razdoblje 2011. godine. Pozitivna kretanja u turizmu rezultat su rasta dolazaka i noćenja stranih turista koji su u razdoblju siječanj-studeni 2012. ostvarili 91,9 posto od ukupnog broja noćenja. Pri tome su se noćenja stranih gostiju u prvih jedanaest mjeseci povećala za 5,1 posto, dok su se noćenja domaćih gostiju smanjila za 6,8 posto. Istovremeno se, promatrajući noćenja stranih turista, zapaža da su najveći rast broja noćenja ostvarili turisti iz Njemačke (11,7 posto), Poljske (8,8 posto) i Austrije (5,5 posto). Nasuprot tome, najveća su smanjenja zabilježena kod turista iz Italije (9,2 posto) i Slovenije (2,4 posto). Očekivano smanjenje broja dolazaka i noćenja domaćih gostiju posljedica je recesije domaćeg gospodarstva praćene rastom nezaposlenosti i padom realnih plaća. Među najvažnije novine u turističkom sektoru, u ovoj godini mogu se ubrojiti: diferencirana stopa PDV-a od 10,0 posto za turizam, ulazak Hrvatske u EU te usvajanje *Strategije razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine*.

Slika 2. Realni sektor

Napomena: Desezonirano metodom X11ARIMA (Statistics Canada).
Izvor za originalne podatke: Državni zavod za statistiku.

Povećanje vanjskotrgovinske robne razmjene

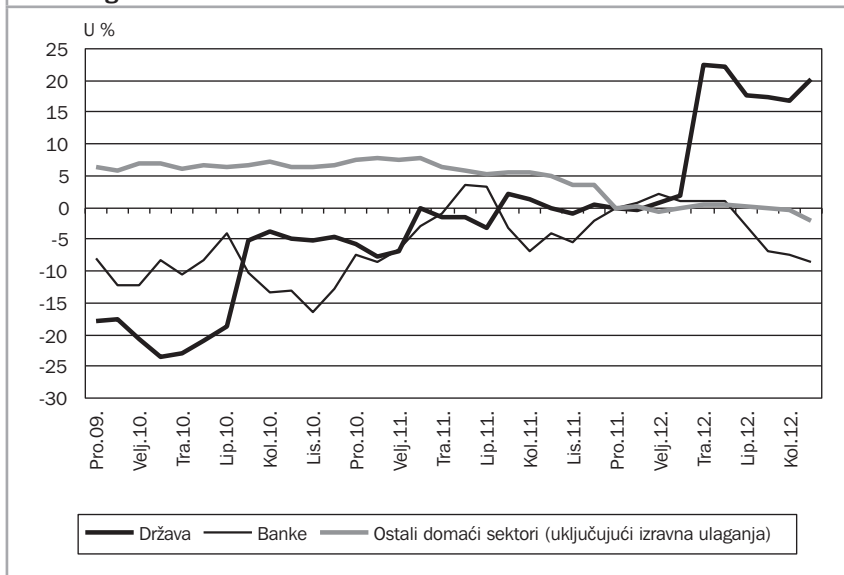
Vanjskotrgovinska robna razmjena Hrvatske s inozemstvom postupno se oporavlja. U prvih se jedanaest mjeseci 2012. godine kunska vrijednost izvezene robe povećala za 2,8 posto na međugodišnjoj razini. Istovremeno se uvoz roba iz inozemstva u Hrvatsku povećao za 0,8 posto. Takva su kretanja utjecala na smanjivanje deficita vanjskotrgovinske robne razmjene za 2,0 posto. Najveći doprinos ukupnim izvoznim kretanjima dala je prerađivačka industrija. U razdoblju siječanj-studenj 2012. izvoz prerađivačkog sektora povećao se za 1,5 posto na međugodišnjoj razini. Tomu je najviše pridonio rast izvoza koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, metala i metalnih proizvoda, osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka, te prehrambenih proizvoda. Istovremeno, uz prerađivačku industriju, ostvaren je i izvozni rast u djelatnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva - za 22,6 posto. On je najvećim dijelom rezultat većeg izvoza roba biljne i stočarske proizvodnje, lovstva i s njima povezanih uslužnih djelatnosti. Na kretanje

ukupnog robnog izvoza Hrvatske nepovoljno je utjecalo smanjenje izvoza ostalih prijevoznih sredstava (brodova). U razdoblju siječanj-studenj 2012. izvoz brodova smanjio se za 2,2 milijarde kuna u odnosu na isto razdoblje 2011. godine. Međugodišnje povećanje uvoza roba iz inozemstva u prvih jedanaest mjeseci prošle godine prvenstveno je rezultat većeg uvoza ostalih prijevoznih sredstava (uglavnom brodova i zrakoplova), prehrambenih proizvoda, električne energije i plina te sirove nafte i prirodnog plina. S druge strane, u promatranom se razdoblju najviše smanjio uvoz motornih vozila, kemikalija i kemijskih proizvoda te metala i metalnih proizvoda.

Nastavlja se zaduživanje države u inozemstvu

Ukupni je dug svih sektora prema inozemstvu, na kraju rujna 2012. godine iznosio 45,6 milijardi eura što je za 0,3 posto manje u odnosu na prosinac 2011. godine. Valja istaknuti da je to najmanja razina inozemnog duga zabilježena još od listopada 2010. Dva su čimbenika utjecala na to smanjenje. Prvo, inozemni dug banaka postupno se smanjuje od početka 2012. godine. Tako se u rujnu 2012. dug banaka smanjio za 4,7 posto na međugodišnjoj razini. Valja primijetiti da je smanjenje inozemnog duga banaka gotovo u cijelosti rezultat smanjenja njihovog kratkoročnog duga. Drugi je razlog smanjenja ukupnog inozemnog duga smanjenje duga ostalih domaćih sektora prema inozemstvu. Koncem rujna 2012. godine on je bio za 6,6 posto manji u odnosu na isti mjesec 2011. Istovremeno, za razliku od banaka i ostalih domaćih sektora, inozemna se zaduženost države povećala za 20,3 posto. Time se povećao i udio inozemnog duga države u ukupnom inozemnom dugu Hrvatske s 15,0 posto u rujnu 2011. godine na 18,4 posto u rujnu 2012. godine. Prema procjenama Hrvatske narodne banke, ukupni će se inozemni dug u 2013. godini povećavati i to kao posljedica većeg zaduživanja države na inozemnim tržištima. Procjenjuje se da bi u 2013. godini ukupni inozemni dug mogao doseći 101,7 posto bruto domaćeg proizvoda (*Bilten Hrvatske narodne banke*, br. 187, 2013.).

Slika 3. **Stopa promjene bruto inozemnog duga u odnosu na prosinac 2011. godine**

Izvor za originalne podatke: Hrvatska narodna banka.

Povećanje nezaposlenosti...

Negativna kretanja na tržištu rada obilježila su prvih jedanaest mjeseci 2012. godine. U tom je razdoblju zaposlenost u prosjeku smanjena za 2,3 posto na međugodišnjoj razini. Pri tome je najveće smanjenje zaposlenosti zabilježeno u sektoru individualnih poljoprivrednika, i to za 6,8 posto, zatim u sektoru obrtnika i samostalnih profesija za 3,5 posto, dok se prosječan broj zaposlenih kod pravnih osoba smanjio za 2,0 posto. Analiza kretanja zaposlenosti kod pravnih osoba po djelatnostima, pokazuje da su najveća smanjenja zabilježena u djelatnostima proizvodnje metala, ostalim stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima te djelatnostima gradnje zgrada. Istovremeno je najveće povećanje zaposlenosti zabilježeno u djelatnostima zapošljavanja, uredskim administrativnim i pomoćnim djelatnostima te u djelatnostima uklanjanja otpadnih voda. Broj nezaposlenih osoba registriranih pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje u studenom 2012. porastao je za 10,4 posto na međugodišnjoj razini. Registrirana je

preuzimanja kreditnih obveza brodogradilišta od strane Ministarstva financija, zbog čega se ovi krediti sada knjiže kao krediti državi, a ne trgovačkim društvima. Krediti stanovništvu snažno ovise o dinamici stambenih kredita koji obuhvaćaju gotovo polovinu ukupnih kredita stanovništvu. Kako su stambeni krediti tijekom 2012. godine uglavnom stagnirali, a iznosi ostalih kredita se smanjili, tako su smanjeni i ukupni krediti stanovništvu. U studenom 2012. oni su bili manji za 0,9 posto u odnosu na studeni 2011.

Okvir 1. **Međunarodno okruženje**

Iako je u trećem tromjesečju protekle godine zabilježen blag rast ukupne aktivnosti, gospodarstvo Europske unije oporavlja se sporije od očekivanja. Desezonirani podaci pokazuju da je bruto domaći proizvod Europske unije (EU-27) u trećem tromjesečju 2012. godine zabilježio rast od 0,1 posto u odnosu na prethodno tromjesečje. To je prva stopa rasta koju je europsko gospodarstvo ostvarilo još od trećeg tromjesečja 2011. godine. Najznačajniji doprinos ukupnim gospodarskim kretanjima dao je izvoz koji se u trećem tromjesečju povećao za 0,9 posto u odnosu na prethodno tromjesečje. Istovremeno se uvoz povećao za 0,1 posto. Osim izvoza, i osobna je potrošnja pogodovala povećanju bruto domaćeg proizvoda u trećem tromjesečju. Nakon smanjenja u prvom tromjesečju za 0,1 posto u odnosu na prethodno tromjesečje i u drugom tromjesečju za 0,3 posto, osobna se potrošnja u trećem tromjesečju povećala za 0,1 posto. Promet u trgovini na malo se i dalje smanjuje te je u listopadu 2012. bio manji za 1,1 posto nego u rujnu. Visoka nezaposlenost, pesimizam i slabo povjerenje potrošača još uvijek ne pogoduju znatnijem jačanju osobne potrošnje. Investicijska aktivnost u EU-27 nastavila je slabiti. Nakon smanjenja investicija u prvom tromjesečju za 0,5 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, te za 1,7 posto u drugom tromjesečju, u trećem je tromjesečju zabilježeno daljnje smanjenje za 0,6 posto. Državna je potrošnja u trećem tromjesečju 2012. ostala na razini potrošnje ostvarene u prethodnom tromjesečju.

Stručnjaci Međunarodnog monetarnog fonda smanjili su svoje projekcije gospodarskog rasta Europske unije za 2013. godinu za 0,3 postotna boda. Procjenjuju da će se u 2013. godini bruto domaći proizvod EU-27 povećati za samo 0,2 posto. Bruto domaći proizvod SAD-a je u trećem tromjesečju 2012. godine nastavio rasti te je bio veći za 0,7 posto u odnosu na prethodno tromjesečje. Istovremeno, osobna se potrošnja povećala za 0,3 posto, državna potrošnja za 1,1 posto, izvoz za 0,3 posto, dok su investicije ostale na približno istoj razini. Prema procjenama Međunarodnog monetarnog fonda, gospodarstvo SAD-a će u 2013. godini ostvariti rast od 2,0 posto.

Izvor: Eurostat, Europska središnja banka, Monthly Bulletin, siječanj 2013., Međunarodni monetarni fond, World Economic Outlook, siječanj 2013.

Visoka likvidnost novčanog tržišta i pad prinosa na trezorske zapise

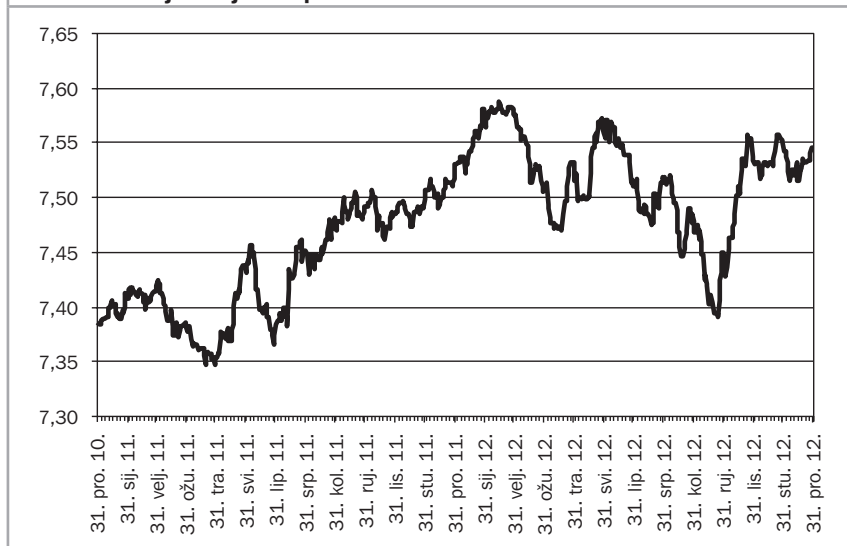
Veći dio 2012. godine obilježile su visoka likvidnost novčanog tržišta i niske kamatne stope, s izuzetkom sredine prvog tromjesečja te ljetnih mjeseci. Sredinom prvog tromjesečja došlo je do smanjene likvidnosti jer je, u cilju stabilizacije tečaja, HNB krajem siječnja povećao stopu obvezne pričuve s 14 na 15 posto te uveo izvanredni obračun pričuve. U ljetnim je mjesecima likvidnost smanjena zbog povećane potražnje za gotovinom, ali i zbog očekivanog izdanja državnih obveznica na domaćem tržištu, koje je značilo privremeni odljev likvidnosti iz financijskog sustava. Ostatak godine vladala je visoka likvidnost, a prekonoćni se ZIBOR uglavnom kretao na razini ispod jedan posto. U takvim je uvjetima Ministarstvo financija moglo izdavati trezorske zapise uz za njih povoljnije uvjete. Prinosi na trezorske zapise cijelu 2012. godinu imali su trend pada te su spuštani s 4,5 posto na tromjesečne, 5,25 posto na polugodišnje te 5,45 posto na godišnje trezorske zapise na početku godine, na 1,25, 2,1, odnosno 2,6 posto na kraju godine, što su i najniži prinosi ostvareni u 2012. godini. Na kraju 2012. godine, ukupna je vrijednost izdanih trezorskih zapisa iznosila 25,9 milijardi kuna, što je 26,1 posto više nego na kraju 2011. godine, s tim da se gotovo cijelo povećanje odnosi na izdanje trezorskih zapisa u eurima iz veljače ove godine.

Stabilan tečaj krajem godine

Za razliku od 2011. godine kada je tečaj kune prema euru u većem dijelu godine imao trend deprecijacije, u 2012. su oscilacije tečaja ostvarene bez izraženog trenda rasta ili pada. Deprecijacijski pritisci vladali su početkom 2012. godine te u svibnju, ali ih je HNB uspio neutralizirati povećanjem stope obvezne pričuve u siječnju te deviznom intervencijom u svibnju, nakon čega dolazi do promjene trenda i aprecijacije koja je intenzivirana u rujnu, kada se HNB odlučio za intervenciju otkupljujući eure. Iako devizna intervencija krajem rujna nije bila previše izdašna ona je promijenila smjer kretanja tečaja te je on u sljedećih mjesec dana deprecirao za više od 2 posto, da bi se nakon toga u preostalom dijelu godine stabilizirao na razini

od oko 7,53 kune za jedan euro. Krajem 2012. godine tečaj kune prema euru dosegao je vrijednost (7,546) koja je za 0,2 posto slabija nego krajem 2011. godine (7,539).

Slika 4. Srednji tečaj kune prema euru

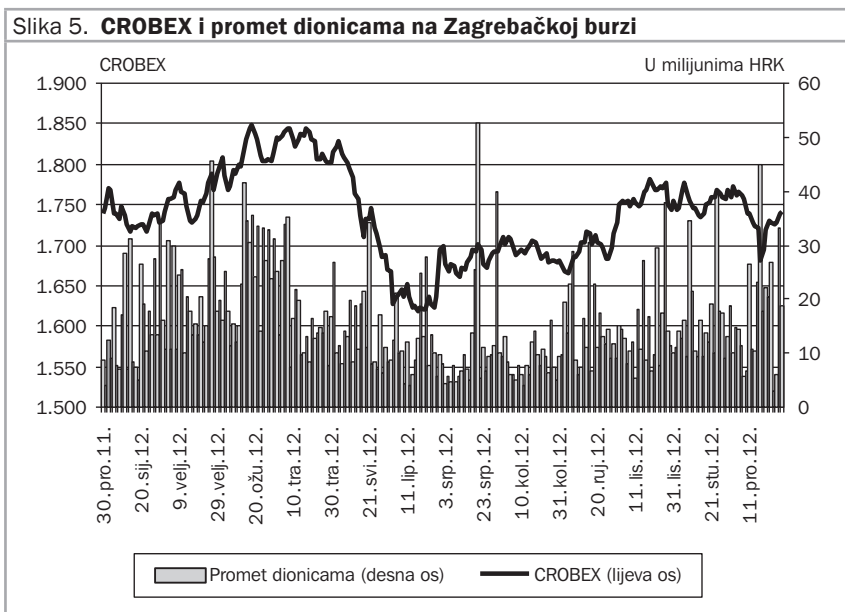

Izvor: Hrvatska narodna banka.

Značajan pad prometa dionicama

Burzovni indeks CROBEX završio je 2012. godinu gotovo na istoj razini kao i 2011., na 1740 bodova. Unatoč tome, volatilnosti tijekom godine nije nedostajalo. Nakon rasta vrijednosti indeksa u prvom tromjesečju 2012. godine te doseganja gotovo 1850 bodova, CROBEX je u drugom tromjesečju potonuo do razine od 1619 bodova. Do kraja godine ostvaren je blag porast indeksa te povratak na razinu s kraja 2011. godine. S druge strane, promet dionicama je u 2012. godini nastavio padati te je ukupno iznosio 2,9 milijardi kuna, što je 44,3 posto manje nego 2011. godine i najniži je promet od 2004. godine. Za razliku od domaćeg burzovnog indeksa, vodeća europska tržišta imala su porast vrijednosti burzovnih indeksa u 2012. godini. Njemački je burzovni indeks DAX, 2012. godinu završio s 29,1 posto porasta vrijednosti, francuski CAC 40 porastao je za 15,2 posto,

a Euro Stoxx 50 za 13,4 posto. I regionalna tržišta bila su uspješnija od hrvatskog u pogledu porasta vrijednosti burzovnih indeksa – ljubljanski burzovni indeks SBITOP je porastao za 7,8 posto, a beogradski BELEX15 za 5 posto.

Izvor: Zagrebačka burza (<http://www.zse.hr>).

Smirivanje inflacije

Prosječna je stopa inflacije u 2012. godini, mjerena indeksom potrošačkih cijena, iznosila 3,4 posto što predstavlja ubrzanje u odnosu na 2011. godinu kada je iznosila 2,3 posto. U četvrtom je tromjesečju 2012. godine zabilježena prosječna stopa od 4,6 posto. Glavne razloge ubrzanju inflacije u 2012. godini treba tražiti u administrativnim odlukama o povećanju cijena električne energije i prirodnog plina, te odluci o podizanju opće stope poreza na dodanu vrijednost s 23 na 25 posto. S druge strane, ublažavajuće je na inflaciju u 2012. godini djelovala smanjena domaća potražnja. Isključe li se cijene energije i prehrane iz indeksa potrošačkih cijena, tada je rast cijena u 2012. godini iznosio tek 1,0 posto.

U prosincu 2012. godine potrošačke su cijene bile 4,7 posto više nego godinu dana ranije. Takvom rastu cijena najviše su doprinijele cijene prehrane, koje su povećane za 6,1 posto. Pritom se najviše ističe rast cijena mesa za 7,1 posto i povrća za 18,2 posto. Visoke međugodišnje stope rasta cijena zabilježene su kod električne energije (22,1 posto) i plina (31,9 posto). Znatan rast cijena opažen je kod goriva i maziva za osobna vozila (5,3 posto), duhana (5,6 posto), te opskrbe vodom i različitim komunalnih usluga (3,4 posto). U prosincu su potrošačke cijene prosječno smanjene za 0,1 posto u odnosu na prethodni mjesec. Mjesečno smanjenje cijena zabilježeno je i u studenom, što ukazuje na smirivanje rasta cijena krajem godine. Najznačajniji utjecaj na smanjenje potrošačkih cijena u prosincu imalo je sezonsko smanjenje cijena odjeće i obuće za 6,5 posto, pad cijena goriva i maziva za osobna vozila za 1,4 posto i pad cijena telefonske i telefaksne opreme i usluga za 1,7 posto. Najveći doprinos u suprotnom smjeru imale su cijene povrća koje su u prosincu povećane za 13,3 posto.

Proizvođačke cijene industrijskih proizvoda na domaćem su tržištu u prosincu 2012. godine zabilježile međugodišnji porast od 6,9 posto, i to nakon rasta od 8,4 i 6,6 posto u listopadu i studenom. Ipak, na mjesečnoj se razini proizvođačke cijene industrije u prosincu u prosjeku nisu mijenjale, a u studenom su smanjene za 1,1 posto. Prosječan rast proizvođačkih cijena u 2012. iznosio je 7,0 posto, dok je u 2011. iznosio 6,3 posto.

Rast proračunskih prihoda u 2012.

Ukupni prihodi konsolidirane središnje države od siječnja do studenog ostvareni su u iznosu od 103,6 milijardi kuna, što je međugodišnje povećanje od 2,5 posto. Usprkos padu trgovine na malo, odnosno ukupne osobne potrošnje, porez na dodanu vrijednost bilježi međugodišnji porast od 8,2 posto. Povećanje prihoda od PDV-a rezultat je izmjene poreznih stopa i poboljšane naplate. Naime, od 1. ožujka 2012. godine povećana je opća stopa PDV-a s 23 na 25 posto, a usporedo s time, smanjena je stopa s 23 na 10 posto za pojedine proizvode i usluge kao što su jestiva ulja i masti biljnog i životinjskog podrijetla, dječja hrana i prerađena hrana na bazi žitarica za dojenčad i malu djecu, isporuka vode, osim vode koja se stavlja na tržište u bocama ili u drugoj ambalaži, te bijeli šećer od trske i šećerne repe.

Okvir 2. **Izmjene i dopune Državnog proračuna za 2012. godinu**

Hrvatski sabor je krajem studenog 2012. godine prihvatio Izmjene i dopune Državnog proračuna za 2012. godinu. Ostvarena gospodarska kretanja bila su lošija od predviđenih prilikom izrade proračuna što je jedan od razloga donošenja ovih izmjena i dopuna. Izmjenama i dopunama proračuna istodobno su povećani i prihodi i rashodi za oko 1,4 milijarde kuna. Ukupni prihodi utvrđeni izmjenama i dopunama proračuna za 2012. godinu iznose 110,3 milijarde kuna. Povećanje prihoda rezultat je bolje naplate proračunskih prihoda od ranijih očekivanja te uključivanja naknada HANDA-e u proračun. Došlo je i do smanjenja plana određenih prihoda za oko pola milijarde kuna, što je posebno vidljivo kod trošarina. Na rashodnoj strani proračuna, izmjenama i dopunama povećani su rashodi za 1,5 milijardi kuna u odnosu na plan iz veljače 2012. godine, te oni sada iznose 120,3 milijarde kuna. Potrebno je spomenuti kako su, usprkos povećanju, očekivani rashodi državnog proračuna za 1,1 milijardu kuna manji od rashoda ostvarenih u 2011. Tako su primjerice, rashodi za zaposlene nominalno smanjeni za 304,5 milijuna kuna u odnosu na 2011. godinu, što je ipak manje od 1,5 milijardi kuna ušteda koliko je to bilo utvrđeno proračunskim planom iz veljače. Naime, zbog dužine trajanja pregovora oko izmjena kolektivnih ugovora za javne službe, puna ušteda na rashodima za zaposlene nije se mogla ostvariti. Također, izmjenama i dopunama proračuna povećane su i subvencije za 379,8 milijuna kuna i to prvenstveno subvencije za restrukturiranje brodogradilišta. Naime, u 2012. godini država je preuzela dug brodogradnje u iznosu od 9,3 milijarde kuna, te dodatno podupire proces restrukturiranja kroz subvencije, a skladno programu restrukturiranja brodogradilišta kojem je cilj poboljšati njihovu dugoročnu konkurentnost i održivost. Izmjenama i dopunama proračuna povećani su i financijski rashodi za 415,8 milijuna kuna, ponajviše zbog neočekivane polugodišnje otplate kamata po obveznicama izdanim u 2012. godini. S druge strane, racionalizacijom su poslovanja materijalni troškovi smanjeni za 211,5 milijuna kuna. Smanjene su i pomoći iz proračuna u iznosu od 131,7 milijuna kuna te ostali rashodi za 106,8 milijuna kuna. Ipak, najveće je smanjenje ostvareno na rashodima za nabavu nefinancijske imovine, za 424,0 milijuna kuna. Novim je planom za 2012. godinu manjak državnog proračuna projiciran na razini od 3,0 posto BDP-a, dok je ukupni manjak proračuna konsolidirane opće države (s uključenim izvanproračunskim korisnicima i lokalnom državom) projiciran na razini od 3,5 posto BDP-a.

Prihodi od socijalnih doprinosa zabilježili su u prvih jedanaest mjeseci prošle godine pad od 1,4 posto u odnosu na isto razdoblje godinu dana ranije. Međutim, ovaj je pad čak i nešto manji od očekivanja s obzirom na izmjene u sustavu doprinosa i negativna kretanja na tržištu rada. Za relativno dobro ostvarivanje prihoda po osnovi doprinosa zaslužna je bolja naplata, odnosno primjena uredbe kojom se onemogućuje isplata plaća bez uplate doprinosa koja je na snazi od 1. svibnja 2012. godine. Usporedo s ovom uredbom, u primjeni je nova, snižena stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje, koja iznosi 13 posto (dok je ranije iznosila 15 posto), a usvojena je s namjerom smanjenja poreznog opterećenja rada. Prihod od poreza na

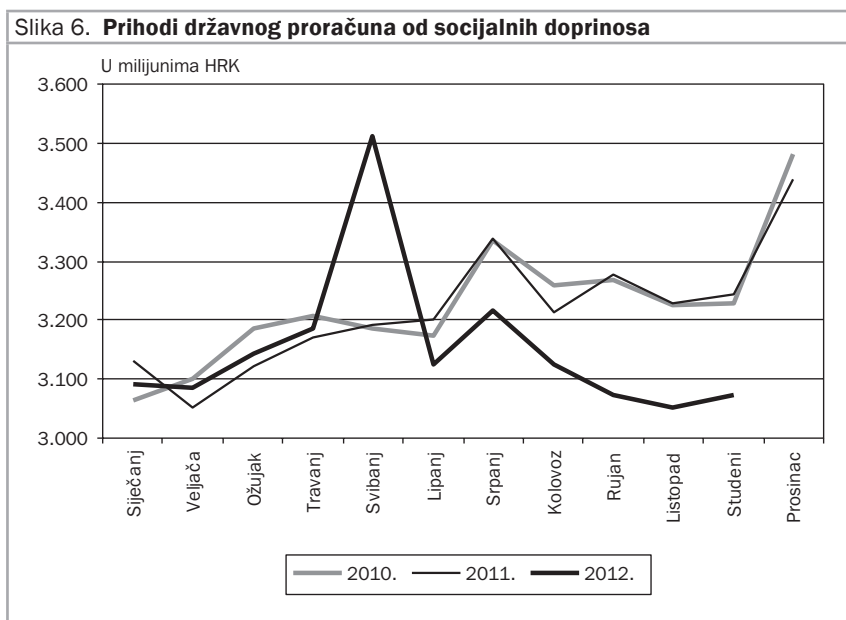
dohodak je u istom razdoblju povećan za 0,5 posto. Izmjene u sustavu oporezivanja dohotka uvedene 1. ožujka imale su blagi negativni utjecaj na prikupljanje prihoda proračuna po ovoj osnovi, a negativni doprinos dala su i kretanja na tržištu rada. Međutim, do blagog povećanja prihoda od poreza na dohodak došlo je zbog izmjena u Zakonu o porezu na dohodak kojim se od srpnja 2010. godine ukidaju neke porezne olakšice poreza na dohodak, a čiji su cjelogodišnji učinci vidljivi kod povrata poreza za 2011. godinu, a s isplatom u 2012. godini. Stoga je povrat poreza i prireza na dohodak po godišnjoj prijavi u prvih jedanaest mjeseci 2012. godine bio manji za 16,9 posto nego u istom razdoblju prethodne godine.

Prihod od poreza na dobit je od siječnja do studenog 2012. godine porastao za 5,9 posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, a rezultat je ostvarene dobiti poduzeća tijekom 2011. godine. Prihod od trošarina zabilježio je međugodišnji pad od 2,2 posto, pri čemu pad bilježe gotovo sve trošarinske kategorije, izuzev prihoda od trošarina na duhan i na alkoholna pića. Najizraženiji pad opažen je kod trošarina na automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove. Prihod od najznačajnijih trošarina, onih na naftu i naftne derivate, na međugodišnjoj je razini smanjen za 5,0 posto. Ovaj pad jednim je dijelom rezultat utjecaja baznog efekta s početka 2011. godine (od ožujka 2011. godine smanjene su trošarine na naftne derivate za 15 lipa po litri goriva), a drugim dijelom smanjene potrošnje naftnih derivata. Prihod od trošarina na duhan tijekom prvih jedanaest mjeseci 2012. godine povećan je za 5,9 posto. Uredbom Vlade, od kraja studenog 2012. godine mijenja se iznos trošarine na cigarete, a radi postupnog dostizanja minimalnih iznosa trošarina na cigarete propisanih direktivama EU-a. Time se stopa proporcionalne trošarine na cigarete povećava s 33 na 36 posto od maloprodajne cijene. Također, mijenja se i iznos minimalne trošarine koja umjesto dotadašnjih 375 kuna za tisuću komada sada iznosi 486 kuna.

Blago smanjenje državnih rashoda

U razdoblju od siječnja do studenog 2012. godine rashodi konsolidirane središnje države iznosili su 109,7 milijardi kuna, što je 0,6 posto manje

nego u istom razdoblju godinu dana ranije. Rashodi za socijalne naknade (mirovine, zdravstvo, dječji doplatak, porodiljne naknade te naknade nezaposlenima) iznosili su 51,4 milijarde kuna, 0,2 posto manje nego godinu dana ranije. Rashodi za zaposlene bili su približno istog iznosa kao i prethodne godine, dok su rashodi za korištenje dobara i usluga smanjeni za 5,0 posto. Nastavljen je trend rasta rashoda za kamate koji su u prvih jedanaest mjeseci 2012. iznosili 7,9 milijardi kuna uz međugodišnji rast od 13,4 posto. U isto su vrijeme rashodi za subvencije smanjeni za 12,1 posto. Veliki pad, od 22,8 posto, bilježe subvencije poduzećima u javnom sektoru, dok su subvencije trgovačkim društvima izvan javnog sektora smanjene za 2,8 posto. U strukturi subvencija i dalje su najzastupljenije subvencije Hrvatskim željeznicama, poljoprivredi, te obrtništvu i malom i srednjem poduzetništvu.

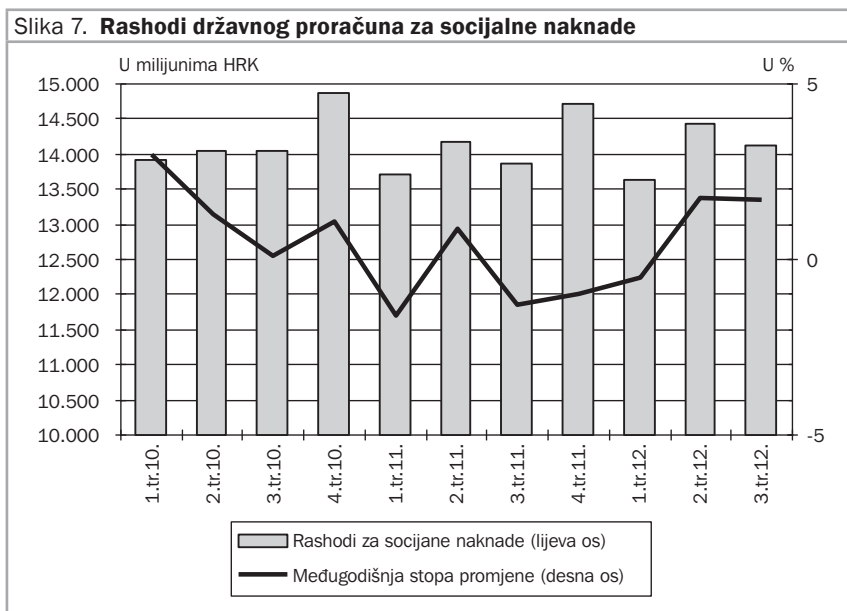

Izvor: Ministarstvo financija RH.

Neto obveze države povećane za 11 milijardi kuna

Neto povećanje nefinancijske imovine konsolidirane središnje države iznosilo je 2,2 milijarde kuna u prvih jedanaest mjeseci 2012. To je rezultat

nabave imovine u iznosu od 2,5 milijardi kuna i prodaje u iznosu od 275,5 milijuna kuna. U isto je vrijeme došlo do neto povećanja financijske imovine za 2,8 milijardi kuna. Neto obveze konsolidirane središnje države povećane su za 11,0 milijardi kuna. Radi usporedbe, u prvih jedanaest mjeseci 2011. godine neto obveze središnje države povećane su za 16,1 milijardu kuna. Prirast obveza u 2012. ipak je bio manji kao rezultat smanjene neravnoteže između ukupnih prihoda i ukupnih rashoda. Od 11,0 milijardi kuna novih obveza, neto inozemne obveze povećane su za 8,3 milijarde kuna dok su neto domaće obveze povećane za 2,7 milijardi kuna. Na domaćem je tržištu središnja država generirala 10,1 milijardu novog zaduživanja obveznicama, a isplatila 3,9 milijardi kuna dospjelih obveznica. Došlo je i do novog zaduženja u obliku zajmova u iznosu od 1,8 milijardi kuna, a otplaćeno je 5,2 milijarde kuna dospjelih domaćih kreditnih obveza. Na inozemnom tržištu nove su obveze prvenstveno generirane zaduživanjem obveznicama i to u iznosu od 8,5 milijardi kuna. Uzeti su novi inozemni zajmovi u iznosu od 824,1 milijun kuna, a otplaćena je 1,1 milijarda kuna dospjelih inozemnih zajmova.

Izvor: Ministarstvo financija RH.

Okvir 3. **Proračun konsolidirane središnje države za 2013. godinu**

Početak prosinca 2012. godine Hrvatski sabor usvojio je Državni proračun Republike Hrvatske za 2013. godinu i projekcije za 2014. i 2015. godinu, kao i financijske planove izvanproračunskih fondova. Plan prihoda proračuna konsolidirane središnje države za razdoblje 2013.-2015. temelji se na očekivanim makroekonomskim pokazateljima za navedeno razdoblje, uz uvažavanje fiskalnih učinaka zakonskih izmjena u poreznoj politici te daljnjeg prilagođavanja hrvatskog zakonodavstva pravnoj stečevini EU-a i punopravnog članstva Republike Hrvatske u EU-u od 1. srpnja 2013. godine.

Sukladno navedenom ukupni prihodi konsolidirane središnje države za 2013. godinu planirani su u iznosu od 117,4 milijarde kuna. Porezne izmjene planirane proračunom za 2013. godinu odnose se na porez na dodanu vrijednost te posebne poreze i trošarine. Od 1. siječnja 2013. godine na snagu je stupila odredba kojom se propisuje da će se snižena stopa PDV-a od 10 posto primjenjivati na usluge pripremanja hrane i obavljanje usluga prehrane u ugostiteljskim objektima te pripremanje i usluživanje bezalkoholnih pića i napitaka, vina i piva u tim objektima sukladno posebnim propisima. Također, od 1. siječnja 2013. godine ukida se nulta stopa PDV-a, a proizvodi koji su do tada bili oporezivani po nultoj stopi, oporezivat će se stopom od 5 posto, koja se uvodi kao najniža moguća stopa koju propisuje zakonodavstvo EU-a. Na povećanje prihoda od PDV-a utjecat će i proces fiskalizacije koji je krenuo s primjenom 1. siječnja 2013. godine, a usmjeren je na bolju naplatu poreznih prihoda kod prometa gotovine te stvaranje lojalne tržišne utakmice smanjivanjem porezne nediscipline. Na povećanje prihoda u 2013. godini utjecat će i izmjene u trošarinskom sustavu koje je Republika Hrvatska dužna provesti u svrhu prilagođavanja zakonodavstvu EU-a. To se prvenstveno odnosi na trošarine na duhan, naftne derivate, luksuzne proizvode te automobile. Novi model trošarina na automobile je kombinirani sustav kojim se posebni porez utvrđuje dijelom kao vrijednosni kriterij (na temelju postotka od prodajne cijene), a dijelom kao ekološki kriterij (ovisno o emisiji CO₂). Poseban porez na luksuzne proizvode potpuno se ukida od 1. siječnja 2013. godine, budući da nije davao značajniji doprinos ukupnim proračunskim prihodima, a njegovo postojanje u Republici Hrvatskoj čini luksuzne proizvode cjenovno nekonkurentnim u odnosu na tržišta drugih zemalja EU-a. Također, u 2013. godini postupno će se povećati trošarine na cigarete i sitno rezani duhan, kako bi se tijekom odobrenog prijelaznog razdoblja dostigla potpuna usklađenost s pravnom stečevinom Europske unije. Izmjene su potrebne i u okviru trošarina na naftne derivate u cilju dostizanja minimalne trošarina koju propisuje zakonodavstvo EU-a, a od 1. srpnja 2013. uvest će se i trošarina na prirodni plin i električnu energiju. Prema najavama to ne bi trebalo dovesti do značajnijeg povećanja cijena i opterećenja građana i gospodarstva novim nametima jer bi se usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a provodilo isključivo u mjeri nužno potrebnoj sukladno preuzetim obvezama prema EU-u uz određena oslobođenja.

Rashodi konsolidirane središnje države za 2013. godinu planirani su u iznosu od 130,7 milijardi kuna. Ulazak Hrvatske u EU ima određene implikacije i na rashodnu stranu proračuna, budući da proračunom za 2013. godinu Republika Hrvatska postaje i u fiskalnom smislu dio EU-a. To se prije svega odnosi na sudjelovanje u proračunu EU-a koje će u 2013. godini iznositi 1,7 milijardi kuna. Iako će ulazak u EU i povećanje korištenja sredstava pomoći EU-a pozitivno djelovati na ukupnu ekonomsku aktivnost, ono će istodobno značiti i dodatne rashode kod projekata čiji su korisnici izravno ili neizravno u sustavu proračuna. Također, rashodna strana proračuna u 2013. godini opterećena je dodatnim pritiscima poput porasta troškova servisiranja javnog duga nastalog u proteklom razdoblju ili preuzimanjem duga

brodogradilišta, što izravno ima za posljedicu porast troškova kamata za oko 2,0 milijarde kuna u odnosu na 2012. godinu. Nadalje, i program restrukturiranja brodogradilišta dodatno će opteretiti državni proračun za oko 0,9 milijardi kuna. Kako bi se navedeni rashodi mogli podmiriti bez značajnijeg povećanja ukupnih rashoda proračuna, ostali su rashodi smanjeni. Tako je najveće smanjenje planirano kod rashoda za zaposlene. Naime, Vlada procjenjuje kako će promjene u kolektivnim ugovorima u području naknada za prijevoz, regresa, božićnica, nekih dodataka na plaću, te usklađivanja razina plaća u državnim agencijama, zavodima i institutima s plaćama državnih službenika, omogućiti znatno smanjenje mase plaća u idućim godinama. Sukladno tome, u 2013. godini planirano je smanjenje mase plaća za 1,7 milijardi kuna u odnosu na revidirani plan za 2012. Ukupni materijalni rashodi trebali bi ostati na razini iz 2012. godine, pri čemu se neki rashodi unutar ove kategorije smanjuju, dok se povećavaju rashodi za aktivnosti i projekte koji se financiraju iz pretpristupnih programa pomoći EU-a, kao i za aktivnosti vezane uz proces pridruživanja EU-u. Prema usvojenom proračunu konsolidirane središnje države za 2013. godinu, ukupni manjak u 2013. godini mogao bi iznositi 3,8 posto BDP-a. Budući da se očekuje kako će jedinice lokalne i područne uprave i samouprave u prosjeku imati uravnotežene proračune, ukupan manjak opće države također bi mogao iznositi 3,8 posto BDP-a.

Tablica 1. Glavni ekonomski pokazatelji				
	2010.	2011.	2012.	
REALNA GOSPODARSKA AKTIVNOST				
Bruto domaći proizvod, realni (%-tna promjena)	-1,2	0,0	-1,9	srpanj-rujan
Industrijska proizvodnja, fizički obujam (%-tna promjena)	-1,4	-1,2	-5,5	siječanj-prosinac
Trgovina na malo, realni promet (%-tna promjena)	-1,8	1,0	-3,9	siječanj-studeni
Gradevinarstvo, fizički obujam (%-tna promjena)	-15,9	-9,1	-11,2	siječanj-studeni
Turizam, noćenja (%-tna promjena)	2,6	7,0	4,0	siječanj-studeni
ZAPOSLENOST, PLAĆE I CIJENE				
Stopa registrirane nezaposlenosti	17,4	17,9	20,4	studeni
Neto plaća (%-tna promjena)	0,6	1,8	1,5	listopad
Potrošačke cijene (%-tna promjena)	1,1	2,3	4,7	prosinac
VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA				
Izvoz roba, EUR (%-tna promjena)	18,2	7,7	1,6	siječanj-studeni
Izvoz roba i usluga, EUR (%-tna promjena)	8,6	6,0	1,0	siječanj-rujan
Uvoz roba, EUR (%-tna promjena)	-0,6	7,5	-0,4	siječanj-studeni
Uvoz roba i usluga, EUR (%-tna promjena)	-0,8	5,9	0,3	siječanj-rujan
PRORAČUN, KAMATNE STOPE I TEČAJ				
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (opća država, mlrd. kuna)	-14,62	-14,96	-7,99	siječanj-rujan
Kamatna stopa na kratkoročne kunske kredite bez valutne klauzule (kraj razdoblja, u % na godišnjoj razini)	10,05	9,49	9,69	studeni
ZIBOR (prekonoćni krediti, u % na god. razini, kraj razdoblja)	1,07	0,76	0,66	prosinac
Tečaj EUR (kraj razdoblja)	7,39	7,53	7,55	prosinac
Tečaj USD (kraj razdoblja)	5,57	5,82	5,73	prosinac

Napomena: Postotne promjene izražene su u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.
 Izvori: Državni zavod za statistiku, Hrvatska narodna banka, Ministarstvo financija RH i www.reuters.hr.